

Osvrt na prvu godinu provođenja Nacionalnog programa za rano otkrivanje raka dojke u Zagrebu

Vanja Tešić

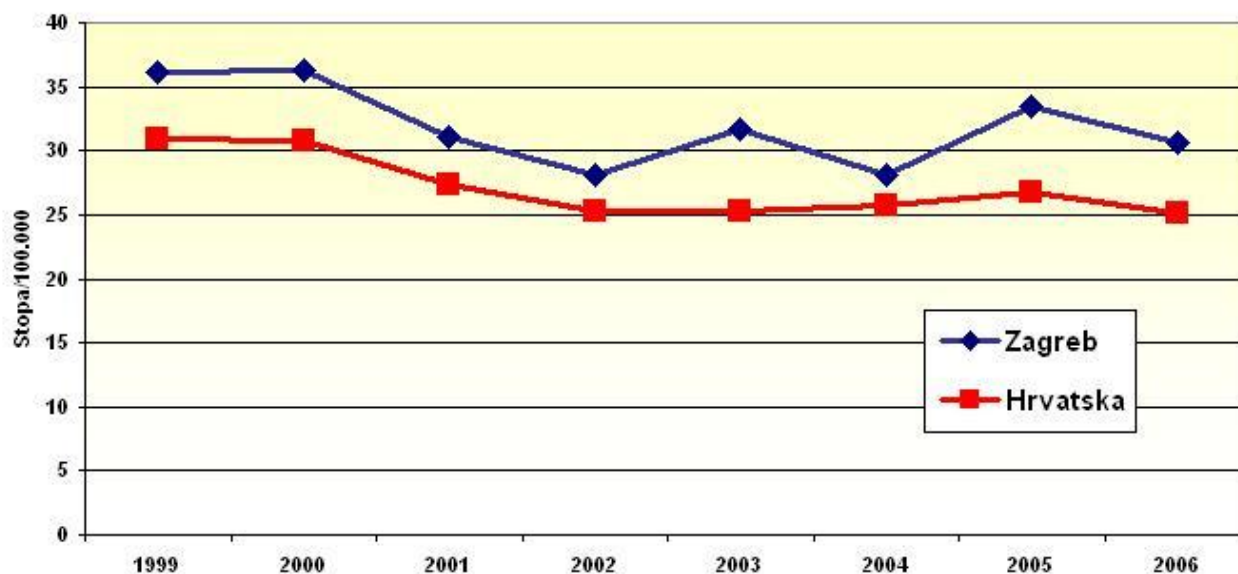
Zavod za javno zdravstvo grada Zagreba

Ključne riječi: rak dojke, nacionalni program, Grad Zagreb

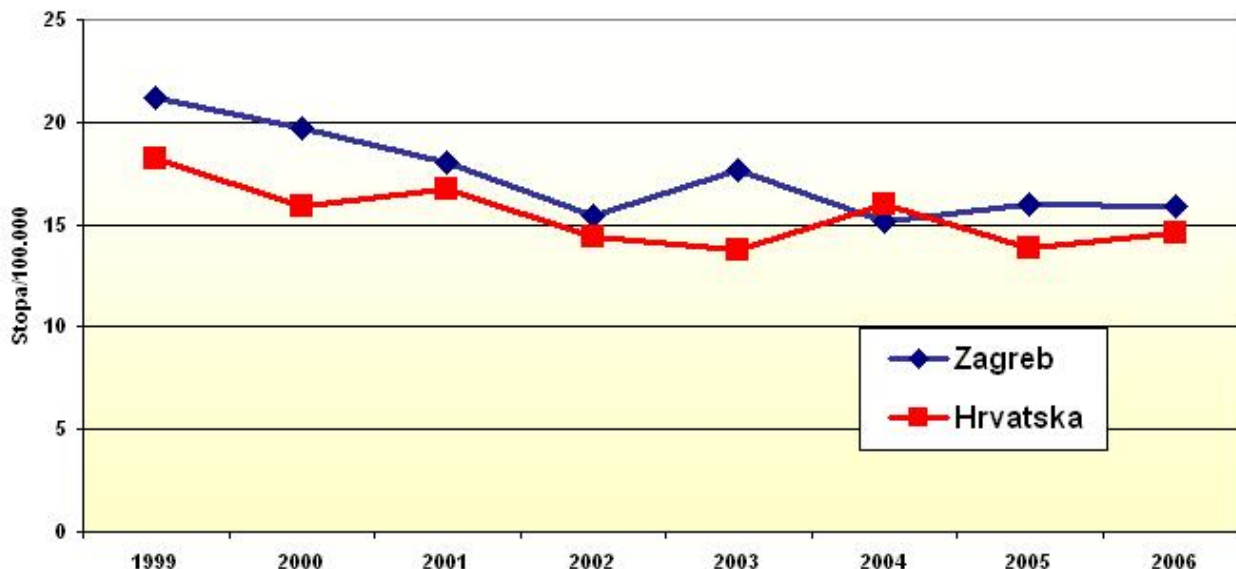
S 500 novih slučajeva raka dojke godišnje (stopa 119,7/100.000) i gotovo 200 smrtnih slučajeva (47/100.000), prema zadnjim raspoloživim podacima, rak dojke u Zagrebu nastavlja biti najčešći rak u žena po incidenciji i mortalitetu.

Dobno standardizirana stopa smrtnosti od raka dojke na standardno europsko stanovništvo viša je za Zagreb (30,6/100.000) od prosječne stope za Hrvatsku (25,1/100.000) za sve dobi i za dob do 64 godine (15,9/100.000 prema 14,6/100.000) (Slika 1 i 2). Pa iako je posljednjih godina vidljiv blago silazni trend u mortalitetu u Zagrebu tek uvođenjem organizirane, dokazano učinkovite metode ranog otkrivanja mamografijom očekujemo značajno smanjenje smrtnosti od raka dojke u godinama koje slijede. Kako se pola svih novootkrivenih slučajeva raka dojke javlja u dobnoj skupini između 50 do 69 godina, u toj dobi kvalitetni skrining može reducirati mortalitet gotovo 30 %.

Slika 1. Dobno standardizirane stope smrtnosti od raka dojke u Zagrebu i Hrvatskoj u razdoblju od 1999. do 2006. godine (sve dobi)

Slika 2. Dobno standardizirane stope smrtnosti od raka dojke u Zagrebu i Hrvatskoj u razdoblju od 1999. do 2006. godine (dob 0-64)

U Zagrebu ukupan broj žena u dobi između 50 i 69 godina, prema podacima iz HZZO-a i MUP-a iznosi 115.743 što je više od petine (22%) ukupnog broja žena te dobi u Hrvatskoj koje obuhvaća Program u prve dvije godine. Upravo iz te veličine zagrebačke populacije proizlaze i neke specifičnosti u organizaciji provođenja programa u Zagrebu.

Za potrebe pozivanja žena na mamografiju organiziran je pozivni centar koji je smješten u poseban, dovoljno velik prostor. Naime, zbog velike količine tiskanica koje treba pripremiti za pozivanje, a stižu periodički iz Narodnih novina dinamikom po 3 godišta što je oko 20.000 kuverata (200 kutija) i jednako toliko upitnika, bilo je potrebno osigurati dovoljno velik prostor za smještaj tiskanica. Isto tako, da bi se poštivao princip pozivanja žena u teritorijalno najbližu mamografsku jedinicu, kuverte koje stižu složene po abecedi, najprije se moraju razvrstati po gradskim četvrtima (Centar, Čnomerec, Dubrava, Maksimir, Medveščak, Novi Zagreb, Peščenica, Sesvete, Susedgrad, Trešnjevka i Trnje) što također zahtijeva adekvatan prostor. Pozivni centar dnevno šalje 450 do 500 poziva što bi bilo nemoguće bez pomoći žena volonterki iz Hrvatske lige za borbu protiv raka - Klub žena operiranih na dojci koje čitavu godinu svakodnevno dolaze i rade na pakiranju poziva. Na pozivanju, znači razvrstavanju, pakiranju, unosu poziva u bazu podataka, ispisu poziva, te ispisu lista s rasporedom za radiologe rade dva sanitarna tehničara i 3 do 4 volonterke svakodnevno.

U Zagrebu su u Nacionalni program ranog otkrivanja raka dojke uključene 23 mamografske jedinice, a nalaze se unutar bolnica, domova zdravlja, poliklinika, privatnih ordinacija te Zavoda za javno zdravstvo grada Zagreba (Tablica 1).

Tablica 1. Mamografske jedinice u Zagrebu

BOLNICE	
1.	KB MERKUR (Zajčeva 19)
2.	KB SESTRE MILOSRDNICE (Vinogradska cesta 29)
3.	KLINIKA ZA TUMORE (Ilica 197)
4.	KB DUBRAVA (Av.GojkaŠuška 6)
5.	KBC REBRO (Kišpatičeva 12)
6.	KLINIKA ZA PLUĆNE BOLESTI "JORDANOVAC" (Jordanovac 104)
DOMOVI ZDRAVLJA	
7.	DZ MUP-a (Šarengradska 3)
8.	DZ ISTOK (Švarcova 20)
9.	DZ ISTOK (Ninska 10)
10.	DZ CENTAR (Av.V. Holjevca 22)
11.	DZ CENTAR (Runjaninova 4)
12.	DZ CENTAR (Kruge 44)
13.	DZ CENTAR (Mirogojska 11)
POLIKLINIKE	
14.	POLIKLINIKA «DR.M.MAROTTI» (Krajiška 12)
15.	POLIKLINIKA «DR. I. DRINKOVIĆ» (Šulekova 5)
16.	POLIKLINIKA «MEDIKOL» (Voćarska 106)
17.	POLIKLINIKA «MEDIRAD» (Žitnjak bb - Koledovčina 1)
18.	POLIKLINIKA «OSIGURANJE ZAGREB» (Nemetova 2)
19.	POLIKLINIKA «ELJUGA» (Bukovačka 121)
PRIVATNE RAD. ORDINACIJE	
20.	DR. SC. K. ČAVKA (Cmčićeva 40 a)
21.	DR. M. JARNJAK (Prilaz baruna Filipovića 11)
22. i 23.	ZJZGZ (DVA MOBILNA MAMOGRAMA)

Zbog velikog broja mamografskih jedinica koordinacija je opsežan svakodnevni dio rada koji se odvija kroz svakodnevno slanje popisa pozvanih žena s točnim rasporedom naručivanja, kontaktiranje vezano uz promjenu u broju i vremenskom rasporedu raspoloživih termina, uz dokumentaciju i distribuciju obrazaca za upis nalaza. Dosadašnju suradnju možemo ocijeniti kao dobru i naglasiti da je većina zagrebačkih mamografskih jedinica uložila dodatne napore da povećamo obuhvat, na način da se svaku ženu koja dođe pregleda bez obzira na često nedostatnu dokumentaciju, a onda sa Zavodom riješavaju nastale nedostatke.

Veliku količinu poziva, slijede i nalazi, pa tako iz mamografskih jedinica u Zavod svakodnevno stiže oko 300 nalaza mamografije i isto toliko upitnika što je opsežan posao unosa podataka u bazu s obzirom da jedna osoba može unijeti oko 150 nalaza i upitnika u radno vrijeme. Istovremeno dnevno stiže i oko 200 vraćenih poziva koje je potrebno otvoriti, te unijeti u bazu podataka i evidentirati razlog vraćanja.

Do sada je u Zagrebu poslano 85285 poziva što je više od predviđenog godišnjeg broja poziva od 57871. U čak 4290 slučajeva adresa je bila netočna, 157 žena ne živi privremeno u Zagrebu, 224 su umrle, 2264 ne želi pregled, 1160 ima rak ili je u postupku obrade zbog bolesti dojke, a 7223 žena je obavilo mamografiju unutar godine dana. Kako Zavod za javno zdravstvo grada Zagreba u suradnji s Hrvatskim senološkim društvom provodi Program preventivne mobilne mamografije u gradu Zagrebu od 2004. godine, taj broj je sigurno značajno veći i potrebno je povezati i preklapati podatke.

Zbog velikog broja nalaza koje je još potrebno unijeti u bazu podataka preliminarno možemo analizirati prvih 6 pozvanih godišta. Udio odazvanih žena u Zagrebu za prvih 6 godišta je prosječno 45,54% što je manje od željenog i svakako ga planiramo podići na više od 50 % u slijedećih pola godine (Tablica 2). Naravno da je naš cilj postići obuhvat od barem 70%, ali ne trebamo biti previše kritični za prvu godinu provođenja Programa uzevši u obzir da su mnogim zemljama, kao npr. Finskoj i Velikoj Britaniji za to bile potrebne godine organiziranog provođenja skrininga, dok neke zemlje taj cilj nisu postigle ni nakon 20 godina provođenja Programa (Island 60%, Australija 56%).

Tablica 2. Udio odazvanih žena na mamografiju u Gradu Zagrebu za prvih 6 godišta, stanje na dan 20. prosinca 2007. godine

Godište	Pozvane žene	Odazvane žene				
		Snimljene	Obavile mamografiju prije <12 mj	Imaju ca ili su u tretmanu	Ukupno	
					Broj	%
1937	4136	1580	318	29	1927	46,59
1938	4703	1610	413	22	2045	43,48
1939	4924	1900	436	19	2355	47,83
1953	6548	2200	734	58	2992	45,71
1954	6429	2212	834	45	3091	48,08
1955	6676	2002	753	55	2810	42,09
Ukupno	33416	11504	3488	228	15220	45,54

Broj sumnjivih mamografskih nalaza na malignitet (BIRADS 4 i 5) je za prvih 6 godišta 159 ili 1,38 % (Tablica 3). U cilju je reducirati udio nalaza s BIRADS-om 0, koji je sada 13,91 % na ispod 10% kontinuiranom edukacijom radiologa.

Tablica 3. Broj i udio nalaza prema BI-RADS klasifikaciji za prvih 6 godišta u Zagrebu, stanje na dan 20. prosinca 2007. godine

Godište	Broj pregleda	Mamografski nalaz							
		BI-RADS 0		BI-RADS 1+2		BI-RADS 3		BI-RADS 4+5	
		Broj	Udio	Broj	Udio	Broj	Udio	Broj	Udio
1937	1580	123	7,78	1230	77,85	186	11,77	41	2,59
1938	1610	202	12,55	1260	78,26	131	8,14	17	1,06
1939	1900	234	12,32	1489	78,37	153	8,05	24	1,26
1953	2200	336	15,27	1686	76,64	161	7,32	17	0,77
1954	2212	330	14,92	1607	72,65	236	10,67	39	1,76
1955	2002	375	18,73	1409	70,38	197	9,84	21	1,05
Ukupno	11504	1600	13,91	8681	75,46	1064	9,25	159	1,38

Kako je naglašeno da su prikazani rezultati samo preliminarni jer iz objektivnih razloga još uvijek nisu upisani svi podaci u bazu, isto vrijedi i za do sada dijagnosticirane karcinome u skriningu. Do 20.12.2007. godine ukupno je mamografijom otkriveno 46 karcinoma, od čega 33 u prvih 6 godišta (Tablica 4).

Tablica 4. Potvrđeni karcinomi dojke za prvih 6 godišta u Zagrebu, stanje na dan 20. prosinca 2007. godine

Godište	Broj pregleda	Potvrđeni karcinom	
		Broj	% na 1000 pregleda
1937	1580	9	5,70
1938	1610	4	2,48
1939	1900	8	4,21
1953	2200	4	1,82
1954	2212	7	3,16

1955	2002	1	0,50
Ukupno	11504	33	2,87

Prema svim procjenama broj potvrđenih karcinoma je daleko veći, ali obveza prijavljivanja malignih neoplazmi u primarnoj zdravstvenoj zaštiti koja proizlazi iz Godišnjeg plana statističkih aktivnosti Republike Hrvatske na žalost u Zagrebu nije postala rutinska procedura. Na području Zagreba djeluje više od 450 timova obiteljske medicine, a uobičajen način edukacije i informiranja kada se radi o tako velikom broju su organizirani stručni skupovi, radionice ili pisano informiranje. Međutim te metode suradnje s liječnicima obiteljske medicine posljednjih godina jednostavno nisu dovele do željenih rezultata što je vjerojatno povezano s gubitkom klasičnih domova zdravlja teritorijalno ustrojenih, kojih je u Zagrebu bilo koliko i gradskih četvrti, te odlazak u zakup većine liječnika. Iz tog razloga odlučili smo se na aktivni pristup u „traženju“ karcinoma preko mreže epidemiologa koji rade na lokacijama bivših domova zdravlja i u stalnom su neposrednom kontaktu s kolegama u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, te na taj način istovremeno i senzibiliziraju liječnike i sestre na poticanje žena na odlazak na mamografiju.

U drugoj godini provođenja Programa očekujemo postizanje većeg odaziva, smanjenje udjela nalaza s BIRADS-om 0, bržu dodatnu obradu žena iz skrininga, bolju suradnju s obiteljskim liječnicima, kontinuiranu medijsku promidžbu s ciljem povećanja svjesnosti o važnosti mamografije, te veću financijsku podršku.

Literatura:

1. Hrvatski zavod za javno zdravstvo Incidencija raka u Hrvatskoj. Bilten br. 30 Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb 2007.
2. Državni zavod za statistiku. Umrli prema uzroku smrti (detaljna klasifikacija), spolu i starosti –Grad Zagreb DEM 2/1999-2006
3. WHO. Regional Office for Europe. Health for all database, Copenhagen, 2007. Dostupno na www.euro.who.int/hfad
4. CDC National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion. Breast Cancer and Mammography Information. Dostupno na www.cdc.gov/cancer/nbccedp/info-bc.htm
5. NHS Breast Screening Programme. Annual Review 2005. Dostupno na: www.cancerscreening.nhs.uk
6. Finnish Cancer Registry. Institute for Statistical and Epidemiological Cancer Research 2005
7. The Icelandic Cancer Society Breast Cancer Dostupno na: www.krabb.is
8. Australian Institute of Health and Welfare. BreastScreen Australia Monitoring Report 2002-2003, AIHW 2006. Dostupno na: <http://www.aihw.gov.au/publications/index.cfm/title/10273>

Kontakt:

Vanja Tešić
Zavod za javno zdravstvo grada Zagreba
Mirogojska 16
10.000 Zagreb
Tel. 01 46 96 123
E mail: vanja.tesic@publichealth-zagreb.hr